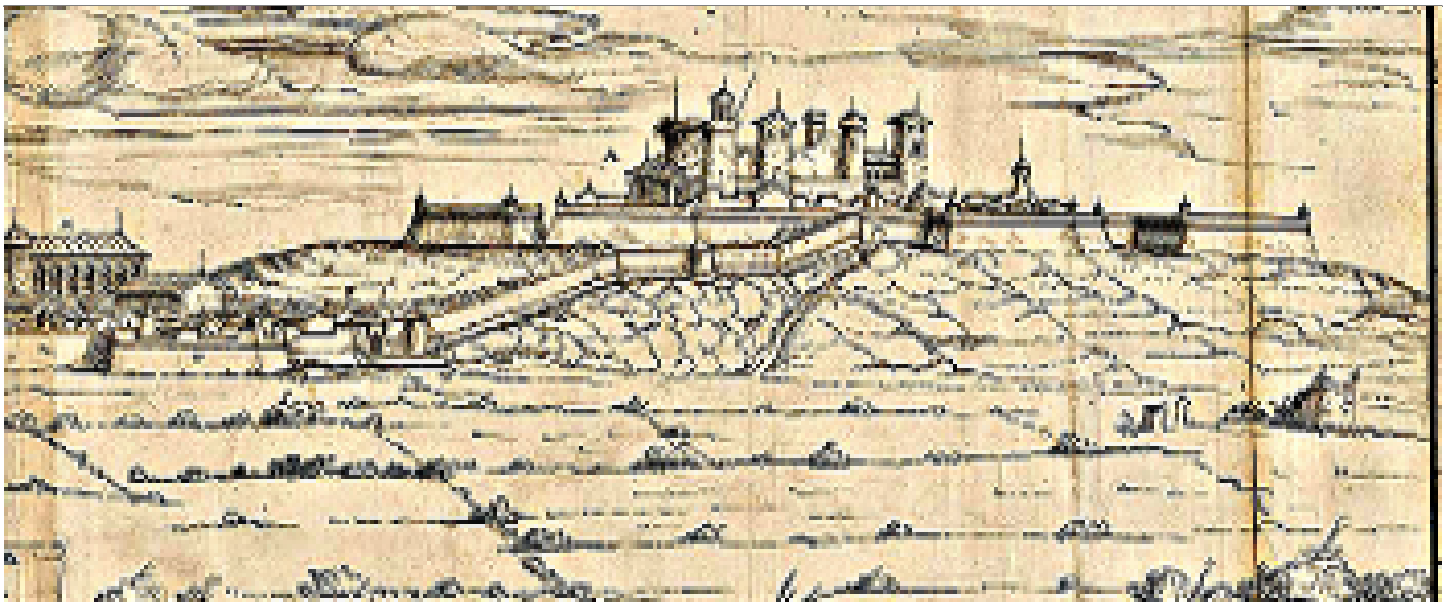

Quan la Inquisició va ordir la destitució del President de la Generalitat

Autor: Marc Pons
Data de publicació: 06-10-2020

A l'agost del 1566 el president i el govern de la Generalitat patiren una duríssima persecució ordida per la Inquisició hispànica i el virrei. Culminà amb l'intent de destitució del president de la Generalitat. La Inquisició no hi volia pagar els impostos sinó directament al rei. Funcionava com una policia política al servei del règim hispànic. Article d'En Marc Pons del 4 d'octubre d'enguany a el nacional.cat.

Barcelona, 1 d'agost de 1566. Es produïa el relleu del govern de Catalunya. Segons el Dietari de la Generalitat, els braços estamentals havien votat Francesc Giginta, abat del monestir de Santa Maria d'Amer, com a president; Francesc de Calders, vicari comtal de Cervera, com a diputat militar i Miquel d'Oms, ciutadà honrat de Barcelona, com a diputat reial. Al mateix temps es nomenaven els tres oïdors (un pel president i per cada un dels diputats), càrrecs que recaurien sobre Gaspar Queralt, canonge de la diòcesi d'Urgell; Jerònim Cortit, funcionari comtal a Cervera i Jerònim Ferrer, ciutadà honrat de Lleida. Aquell govern seria objecte d'una duríssima persecució ordida per la Inquisició hispànica, i alimentada pel virrei hispànic a Catalunya, que culminaria amb l'intent de destitució del president Giginta.

Gravat de Barcelona (1572) / Font: Cartoteca de Catalunya (cliqueu-hi damunt per ampliar la imatge)

L'origen d'aquell conflicte era la pretensió de la Inquisició (l'organisme i els seus membres) de no pagar els impostos de la Generalitat (el dret del General i la Bolla). El 27 de juliol de 1567, en el punt culminant del conflicte, documentaven la seva exigència a través del virrei hispànic. Hurtado de Mendoza —representant de Felip II a Catalunya— adreçava una missiva oficial a la Generalitat, ordenant que la Inquisició liquidés el seus tributs directament al poder central "que·s fes ab Cathalunya com sa magestat ha ordenat en Castella". En aquest punt, és important destacar que la Generalitat era l'únic organisme tributari a Catalunya: recaptava la totalitat i liquidava una part a la monarquia hispànica en virtut del pacte bilateral entre aquestes dues institucions. Un model similar a l'actual concert econòmic basc. Per tant, aquella

exigència era, senzillament, il·legal.

Però abans d'arribar en aquest punt, el de considerar paper de vàter les Constitucions de Catalunya —la llei vigent, en definitiva—, la Inquisició i el virrei hispànic van dibuixar una espiral de conflicte —i de violència— que perseguia desballestar la relació bilateral Catalunya-monarquia hispànica. Set mesos abans, el 23 de desembre de 1566, a Perpinyà, un frare de l'orde dels dominics (el braç propagandístic de la Inquisició) va predicar contra els tributs de la Generalitat, exhortant a la població a no pagar, i oferint l'absolució de pecat als insubmisos fiscals. La Generalitat va respondre amb la detenció i empresonament d'una sèrie de personatges inquisitorials a la capital del Rosselló (23/01/1567), i la Inquisició contestaria amb la detenció i empresonament, a Barcelona, dels assessors del govern Pere Aïlla i Melcior Rovira (19/01/1567).

Clergues de la fami?lia Hurtado de Mendoza (segle XVI) / Font: Pinterest

En aquest punt, és important destacar que els oficials del Sant Ofici només podien detenir i empresonar les persones sospitoses de practicar la bruixeria, de proclamar blasfèmies, de divulgar religions considerades herètiques, o de mantenir relacions homosexuals. Però aquest episodi confirma que, més enllà de les seves atribucions, la Inquisició funcionava com una policia política al servei del règim hispànic. L'autèntic propòsit que li havien reservat els Reis Catòlics quan l'havien reinstaurada (1478). Les detencions i empresonaments d'Aïlla i Rovira confirmen la naturalesa política del conflicte i la conservació —per no dir la potenciació— del paper de la Inquisició —al costat del poder central, naturalment— en el xoc de forces entre l'arquitectura foral i les polítiques preabsolutistes i centralitzadores de Felip II.

No satisfets amb això, el Dietari de la Generalitat revela que el 13 de març de 1567, el dominic fra Ramires predica a tots els barris de Barcelona que els inquisidors són víctimes de persecució per part de la Generalitat. L'endemà Ramires, pressionat pel seu superior Juan de Tormo, recula i es desdiu de les seves prèdiques. Però, mentrestant, el virrei Hurtado de Mendoza manté una intensa correspondència epistolar amb la cancelleria de Madrid, buscant una intervenció definitiva de Felip II, que arribarà un any i escaig després. El 17 d'agost de 1568, el rei hispànic ordena que "que per què los excessos y desacatos fets per los deputats y officials y ministres del dit General (la Generalitat) així per los de la vila de Perpinyà com per los de assí de Barcelona, no romanguen impunis y sens demostració de càstig".

Des de l'inici del conflicte, la Inquisició i el virrei no van fiar mai la seva sort a la resposta del Rei, tot i que hi confiaven plenament. I aquest "impagable treball" queda manifest amb una macabra posada en escena que pretenia ser una demostració de força. El 18 d'octubre de 1566, tres mesos després del nomenament del nou govern, el Tribunal del Sant Ofici organitzava un macabre "auto de fe" a la plaça del Born de Barcelona, on van cremar set persones i en van apallissar unes altres quaranta. Una autèntica demostració de força i de poder presentada com un avís a navegats. Aquell esperpèntic espectacle va comptar amb la presència destacada i reveladora de Jorge Padilla i Agustín Malo (visitador —inspector— i secretari de la Inquisició, respectivament), i del virrei hispànic Diego Hurtado de Mendoza. I la no presència del govern de Catalunya.

Gravat de Perpinya? (principis del segle XVII) / Font: Cartoteca de Catalunya (cliqueu-hi damunt per ampliar la imatge)

El 5 de maig de 1567, el virrei Hurtado de Mendoza, que es movia com una piranya en una bassa de sardines, donava un segon quart de volta: decidia judicialitzar el conflicte i sol·licitava al Consell Criminal de la Reial Audiència obrir una causa contra el president i el govern de Catalunya. Un mes abans (04/04/1567), Felip II, satisfet de la tasca que desenvolupava, li havia renovat el càrrec. En el protocol de recepció a Barcelona —amb la pitrera plena de medalles— va intentar expulsar de la comitiva el diputat militar (equivalent actual a conseller d'interior) i posar-hi al seu lloc el visitador de la Inquisició. Però allà mateix, i en públic, va ser avergonyit pel mateix diputat (que li va etzibar "senyor, jo stic en mon loc y vostra excel·lència no ho mana"), i pel bisbe de Barcelona, que va enviar a casa l'inquisidor castellà.

El 25 de juliol de 1567, l'inquisidor Jerònim Sorribes va desemmascarar el veritable propòsit d'aquella gegantina maniobra: va demanar a la Generalitat una còpia dels fogatges (el cens fiscal de Catalunya). La negativa del govern, desencadenaria la resposta immediata de la Inquisició: excomunicar cautelarment el president Giginta i el govern de Catalunya. Aquella mesura tenia una gran càrrega simbòlica perquè els excomunicats, per aquesta condició, quedaven deslegitimats per exercir càrrecs públics. I, paral·lelament, el Consell Criminal de la Reial Audiència acceptava la demanda del virrei i el 22 d'agost —quatre mesos després del vergonyós incident protagonitzat pel virrei—, el president Giginta i els diputats i oïdors de la Generalitat ja albiraven el color i el sabor de la venjança: tenien coneixement que havien estat encausats.

Probablement, la ràbia, la set de venjança i les ganes de complaure Felip II serien el que impulsaria Hurtado de

Mendoza a cometre una sèrie d'errors que, no tan sols desacreditarien l'aparell de poder hispànic a Catalunya, sinó que tindrien una important influència en la resolució del conflicte. L'1 d'agost de 1568 (disset dies abans que Felip II ordenés castigar els "desacatos" del govern català) se'l va enxampar falsificant la signatura del Rei en un pretès document que informava el cessament del president i dels consellers. Això va obrir la porta a una negociació directa entre la cancelleria de Madrid i la Generalitat (28/08/1568) prescindit totalment de la figura del virrei, que tenia l'objectiu —per part dels catalans— d'aturar el procés judicial.

Retrat de Felip II (1565) / Font: Museo del Prado

No obstant això, Hurtado de Mendoza donaria l'autèntica mesura del ridícul un mes després: el 21 de setembre de 1568, contrariat per l'evolució dels esdeveniments s'entrevistava amb l'advocat de la Generalitat, i passava que: "Pere Ailla, altre del assessors y advocats ordinaris del dit General (la Generalitat), que estant ell parlant ab sa excel·lència li dix que ell "querría estar al cabo de la bulla (impost) de los diputados, y como se haría que la viesse, y que si ell tenía algun amigo a la Deputación que se loa comunicasse". Y ell li respòs que si, que ell n'i tenia, y que sa excel·lència li respós "pues en vuestro nombre", y que no sapean (sàpiguen) que jo la vull veure, féu que se'm comunique (...). Y lo dit misser Ailla entrà en consistori (Generalitat) y dix (ho ha dit) a dits senyors deputats y oÿdors de comptes y persones que aquí eren presents".

Aquell conflicte no es va resoldre mai. El procés judicial quedaria aturat, i l'excomunió cautelar seria alçada. El president Giginta i el govern de Catalunya esgotarien la legislatura, en bona part per la intercessió del pontífex Pius V, que va desautoritzar la Inquisició. Però, en canvi, la qüestió de la tributació continuaria sent motiu de conflicte durant dècades.

Diumenge, 4 d'octubre del 2020

Elnacional.cat
Marc Pons
https://www.elnacional.cat/ca/cultura/marc-pons-reportatge-inquisicio-ordir-destitucio-president-generalitat_543870_102.html